

1. Kā tiek regulētas iespējas atlaist/ neatlaist no darba darbinieku, kurš ir persona ar invaliditāti, bet, strādājot uzņēmumā, sasniedzis pensijas vecumu (pašlaik 63 gadi)? Atbilstoši NEVIS novērtēšanas sistēmai darbinieks strādā labi.

Atbild Labklājības ministrija: Pensionēšanās vecuma sasniegšana pati par sevi nav uzskatāma par uzteikuma pamatu, tādēļ darbinieks var turpināt strādāt un darba devējam nav pienākums izbeigt darba tiesiskās attiecības ar šo darbinieku. Ja tomēr darba devējs vēlas uzteikt darba līgumu darbiniekam, kas ir sasniedzis pensionēšanās vecumu un ir arī persona ar invaliditāti, tad ir piemērojams vispārīgais regulējums, kas ietverts Darba likumā. Tas nozīmē, ka darba līgumu darba devējs var uzteikt, tikai ievērojot Darba likuma 109. panta otrajā daļā paredzētos uzteikuma ierobežojumus.

Jautājumā ir norādīts arī uz darbinieka vērtēšanu atbilstoši NEVIS, kas ir Novērtēšanas elektroniskās veidlapas informācijas sistēma, kuru lieto valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto (t.i., ierēdņu) darba izpildes novērtēšanai. Ņemot vērā minēto, jautājumu par personāla politiku publiskajā sektorā aicinām uzdot Valsts kancelejai.

2. Kāpēc cilvēki ar redzes grūtībām (pilnīgs redzes zudums) nedrīkst izmantot savu datoru darba vietā (dators, kas pielāgots viņa vajadzībām)? Darba devējs baidās, ka būs datu noplūde.

Atbild Labklājības ministrija: Atbilstoši Darba likuma 7. panta trešajai daļai darba devējam ir pienākums veikt pasākumus, kas atbilstoši apstākļiem nepieciešami, lai pielāgotu darba vidi, sekmētu personu ar invaliditāti iespējas nodibināt darba tiesiskās attiecības, pildīt darba pienākumus, tikt paaugstinātiem amatā vai nosūtītiem uz profesionālo apmācību vai kvalifikācijas paaugstināšanu, ciktāl šādi pasākumi neuzliek darba devējam nesamērīgu slogu. Tādējādi darba devējam darbinieks ir jānodrošina ar piemērotu datoru.

Ministrijas ieskatā, ja darba devējs nevar nodrošināt personas specifiskajām vajadzībām pielāgotu darba vides aprīkojumu, būtu iespējams rosināt sarunas ar darba devēju par privātā datora lietošanu, vienlaikus paredzot risinājumu datu aizsardzībai ar attiecīgas programmatūras vai uzstādījumu palīdzību.

3. Cilvēks ar disleksiju nav cilvēks ar invaliditāti. Likums šobrīd noteic, ka pielāgoto literatūru var saņemt cilvēki ar redzes invaliditāti. Vai nevajadzētu sakārtot normatīvo regulējumu, kas ļautu saņemt, piemēram, literatūru audio formātā, arī cilvēkiem ar lasīšanas grūtībām, kuriem nav invaliditātes?

Atbild Labklājības ministrija: No uzdotā jautājuma diemžēl viennozīmīgi nevar saprast, kādi atvieglojumi pielāgotās literatūras saņemšanai saskaņā ar likumdošanu personām ar redzes invaliditāti ir domāti.

Atbilstoši Ministrijas kompetencei informējam, ka tifloteniku un tās nodrošināšanas kārtību vājredzīgām un neredzīgām personām ar invaliditāti, noteic Ministru kabineta 2009. gada 15. decembra noteikumi Nr.1472 "Kārtība,

kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīg līdzekļus – tiftotehniku un surdotehniku”. Minētie noteikumi neparedz speciāli pielāgotas literatūras nodrošināšanu personām ar redzes invaliditāti.

Vienlaikus informējam, ka iespēju saņemt informāciju audiogrāmatu formātā nodrošina Latvijas Neredzīgo bibliotēka. Tiesības izmantot šīs bibliotēkas pakalpojumus ir ikvienai juridiskai vai fiziskai personai. Bibliotēkas lasītāji tiek reģistrēti, uzrādot pasi vai citu personu apliecinošu dokumentu. Personām, kuras nevar lasīt parasto iespiedrakstu, ir jāuzrāda invaliditātes apliecība vai ārsta izziņu, kas apliecina faktu, ka redzes vai citu veselības traucējumu dēļ tiem nepieciešama informācija īpašā formātā (audiogrāmatas, grāmatas Braila rakstā un palielinātā drukā). Personas, kuras pašas nevar apmeklēt bibliotēku, var rakstiski pilnvarot citu fizisko vai juridisko personu veikt reģistrāciju viņa vārdā. Par Latvijas Neredzīgo bibliotēkas sniegtajiem pakalpojumiem informācija ir pieejama tīmekļa vietnē: <http://www.neredzigobiblioteka.lv>.

4. Kad tiks sakārtots jautājums par asistentu pakalpojumiem personām ar kustību traucējumiem, izvērtējot katru cilvēku individuāli?

Atbild Labklājības ministrija: Lai izstrādātu priekšlikumus izmaiņām normatīvajā regulējumā par asistenta pakalpojuma pašvaldībā nodrošināšanu, Ministrija izveidoja darba grupu asistenta pakalpojuma pilnveidošanai, kuras ietvaros tika sagatavoti priekšlikumi izmaiņām asistenta pakalpojuma nodrošināšanas kārtībā. Šobrīd Ministrija strādā pie vairākiem konceptuāliem risinājumu variantiem asistenta pakalpojuma pilnveidošanai, kuru ietvaros ir paredzēts pilnveidot arī asistenta pakalpojuma nepieciešamības noteikšanas kārtību. Minētie risinājumu varianti asistenta pakalpojuma pilnveidošanai ir iekļauti konceptuāla ziņojuma projektā, kuru Ministrija 2018. gada pirmajā ceturksnī plāno apspriest ar pašvaldību un darba grupas asistenta pakalpojuma pilnveidošanai pārstāvjiem. Pēc konceptuālā ziņojuma izskatīšanas un risinājuma atbalsta valdībā, Ministrija sagatavos konkrētus priekšlikumus izmaiņām normatīvajā regulējumā.

5. Kā šobrīd varētu tiesiski izbeigt darba tiesiskās attiecības ar personu ar invaliditāti, ja amats, kuru viņš veic tiek likvidēts, cita nav ko piedāvāt, bet uzteikt darbu sakarā ar darbinieku skaita samazināšanu Darba likums liedz? Ko darīt, ja darbinieks nepiekrīt izbeigt darba attiecības arī savstarpēji vienojoties?

Atbild Labklājības ministrija: Ja darbinieks nepiekrīt darba tiesisko attiecību izbeigšanai aprakstītajā situācijā, tad šobrīd vienīgais veids, kā izbeigt šīs attiecības, ir prasības celšana tiesā.

Vienlaikus informējam, ka šobrīd atbilstoši Ministru kabineta komitejas 2016. gada 5. jūnija lēmumam izskatīšanai Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes sēdē ir novirzīti grozījumi Darba likumā, tajā skaitā arī pantā, kas

attiecas uz aizliegumu izbeigt darba tiesiskās attiecības ar personu ar invaliditāti. Projektā tiek paredzēts izdarīt grozījumus Darba likuma 109. pantā, izslēdzot šā panta otro daļu. Vienlaikus ir jānorāda, ka Darba likuma 108. pantā tiek saglabāts regulējums, kas noteic, ka darbinieku skaita samazināšanas gadījumā, ja darba rezultāti un kvalifikācija būtiski neatšķiras, par priekšrocību turpināt darba tiesiskās attiecības tiek uzskatīta arī invaliditāte. Līdz ar to tiek saglabāts aizsardzības mehānisms personām ar invaliditāti darba tiesisko attiecību izbeigšanas gadījumā, kā arī darba devējam joprojām būs jāpierāda, ka uzteikums ir tiesiski pamatots un nav pārkāpts atšķirīgas attieksmes aizliegums. Tāpat likumprojektā ir ietverts arī pārejas noteikums, kas paredz, ka jaunā kārtība attiecībā uz darba tiesisko attiecību izbeigšanu ar personām ar invaliditāti attiecas tikai uz tiem līgumiem, kas noslēgti pēc šī likumprojekta spēkā stāšanās. Tādējādi uz tām darba tiesiskajām attiecībām, kas ir nodibinātas līdz šī likumprojekta spēkā stāšanās dienai, joprojām tiks attiecināts aizliegums darba devējam uzteikt darba līgumu darbiniekam ar invaliditāti, izņemot gadījumus, kas noteikti Darba likuma 47. panta pirmajā daļā un 101. panta pirmās daļas 1.-7. un 10. punktā.

6. Lūdzu sniegt detalizētāku informāciju (vai norādes uz avotiem) par mūžizglītības pasākumiem personām ar invaliditāti (kas, kur, kad, kā, kam tie tiks organizēti?).

Atbild Labklājības ministrija: Mūžizglītības pasākumu piedāvājums no 2017. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim Latvijā tiek nodrošināts Eiropas Sociālā fonda projekta “Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide” (turpmāk – projekts) ietvaros.

Projekta īstenotājs un īstenošanas pamats: projekta iesniedzējs ir Valsts izglītības attīstības aģentūra. Projekta īstenošanas nosacījumi noteikti 2016. gada 15. jūlija Ministru kabineta noteikumos Nr. 474 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.4.1. specifiskā atbalsta mērķa “Pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci” īstenošanas noteikumi”.

Projekta mērķis ir pilnveidot nodarbināto personu profesionālo kompetenci, lai laikus novērstu darbaspēka kvalifikācijas neatbilstību darba tirgus pieprasījumam, veicinātu strādājošo konkurētspēju un darba produktivitātes pieaugumu.

Mācībām var pieteikties strādājoši un pašnodarbināti iedzīvotāji (strādājošie un pašnodarbinātie iedzīvotāji likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” izpratnē):

- vecumā no 25 gadiem līdz neierobežotam vecumam (arī strādājoši pensionāri);
- ar nepabeigtu vai pabeigtu izglītību (t.sk. pamatizglītību, vispārējo vidējo, profesionālo vai augstāko izglītību).

Projekta mērķa grupa (priekšrocības mācību uzņemšanā, ja būs augsts pieteikumu skaits): nodarbinātie vecumā no 25 gadiem, t.sk.:

- ar zemu izglītības līmeni;
- ar izglītību specialitātē, kurā vērojams darbaspēka trūkums;
- ar izglītību specialitātē, kurā cilvēkresursu piedāvājums pārsniedz pieprasījumu;
- prioritārs atbalsts sociālā riska grupu nodarbinātajiem, tostarp nodarbinātajiem vecumā no 45 gadiem, kas strādā profesiju klasifikatora 5. (pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki), 7. (kvalificēti strādnieki un amatnieki), 8. (iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri) un 9. (vienkāršās profesijas) pamatgrupas profesijās, kā arī nodarbinātajiem vecumā no 50 gadiem, kas 7.3.2. specifiskā atbalsta mērķa "Paildzināt gados vecāku nodarbināto darbspēju saglabāšanu un nodarbinātību" projekta ietvaros saņēmuši rekomendāciju profesionālās tālākizglītības, profesionālās pilnveides vai neformālās izglītības programmas apguvei, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu.

Projektā plānotās darbības:

- profesionālās tālākizglītības, profesionālās pilnveides un neformālās izglītības programmu īstenošana;
- karjeras konsultanta pakalpojumi;
- ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšana;
- papildu atbalsta pasākumu īstenošana sociālās atstumtības riskam pakļauto nodarbināto iedzīvotāju iesaistei mācībās: nepieciešamā asistenta vai surdotulka pakalpojuma nodrošinājums nodarbinātai personai ar invaliditāti; atbalsts reģionālajai mobilitātei nodarbinātajiem, kam piešķirts maznodrošinātas vai trūcīgas personas statuss;
- mērķa grupas informēšana un piesaiste dalībai projektā;
- informācijas sistēmas pieaugušo izglītības īstenošanas atbalstam attīstība un uzturēšana personu reģistrēšanas un datu uzkrāšanas nodrošināšanai.

Mācību izmaksas:

- pilnā apmērā nodarbinātajiem, kuriem piešķirts maznodrošinātas vai trūcīgas personas statuss;
- 90% apmērā nodarbinātajiem, kuriem nav piešķirts maznodrošinātas vai trūcīgas personas statuss.

Plašāka informācija pieejama: <http://www.macibaspieaugusajiem.lv>

7. Vai trūcīgas personas statusu var iegūt tikai, ja ienākumi ir 200 EUR? pensionārs ar 2. grupas invaliditāti un maznodrošināts.

Atbild Labklājības ministrija: Atbilstoši Ministru kabineta 2010. gada 30. marta noteikumos Nr. 299 „Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu” noteiktajam, ģimene (persona) atzīstama par trūcīgu, ja tās vidējie ienākumi katram ģimenes loceklim mēnesī pēdējo triju mēnešu laikā nepārsniedz 128,06 *euro* un ja:

- tai nepieder naudas līdzekļu uzkrājumi vai īpašums, izņemot šo noteikumu 19.punktā minēto (trūcīgai personai var būt naudas līdzekļu uzkrājumi līdz 128,06 *euro*; piederēt līdz 5 ha zemes īpašums un viens mehāniskais transporta līdzeklis u.c.);
- tā nav noslēgusi uztura līgumu;
- tā nesaņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas sniegtos pakalpojumus vai tā neatrodas ieslodzījumā;
- persona ir reģistrējusies Nodarbinātības valsts aģentūrā kā bezdarbnieks atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 37.panta pirmajā daļā noteiktajam.

Atbilstoši likumā “Par palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā” un likumā “Par dzīvojamo telpu īri” noteiktajam par maznodrošinātu atzīstama persona, kuras ienākumi un materiālais stāvoklis nepārsniedz attiecīgās pašvaldības domes noteikto līmeni, kas savukārt nedrīkst būt zemāks par trūcīgas personas ienākumu un materiālā stāvokļa līmeni, kādu, pamatojoties uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu, noteicis Ministru kabinets (128,06 *euro*).

Maznodrošinātā ienākumu līmeni nosaka katra pašvaldība atbilstoši savām finanšu iespējām un noteiktajām prioritātēm. Atkarībā no pašvaldības 2016. gadā tas bija robežās no 128,06 – 400,00 *euro* vienai personai.

Ņemot vērā, ka trūcīgās un maznodrošinātās personas statusa noteikšanai tiek vērtēti ģimenes kopējie ienākumi, lai noskaidrotu iespējas pretendēt uz trūcīgas vai maznodrošinātās personas statusu, cilvēkam jāvēršas savas pašvaldības sociālajā dienestā.

8. Vai cilvēkam ar invaliditāti, iesaistoties atalgotā darbā, tiek atvilks ienākumu nodoklis un cik procentu?

Atbild Labklājības ministrija: Jautājumā par iespējamiem atvieglojumiem algotā darbā nodarbinātām personām ar invaliditāti saistībā ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanu lūdzam vērsties Finanšu ministrijā.

9. Kādas metodes var izmantot, lai samaksātu cilvēkam ar invaliditāti, kurš apmeklē specializētās darbnīcas un darba procesā izgatavo kādu produktu, kuru var arī realizēt?

Atbild Labklājības ministrija: Specializētā darbnīca ir sociālais pakalpojums, kas nodrošina personām ar funkcionēšanas ierobežojumiem darba iemaņu apguvi, individuālās konsultācijas, grupu nodarbības, izglītojošus un brīvā laika pasākumus. Atlīdzība naudā sociālā pakalpojuma saņēmējiem nav paredzēta, jo pakalpojuma ietvaros persona ar speciālistu atbalstu apgūst dažādas darba iemaņas un prasmes.

10. Kā būtu iespējams Sociālās integrācijas valsts aģentūrā (turpmāk – SIVA) iegūt izglītību ar atvieglotu programmu esošajos piedāvājumos? Kad notiek testi, tad pieņem tikai tos cilvēkus, kuru līmenis atbilst tam, lai varētu apgūt tās pašas programmas, kas piemēroti veselajiem cilvēkiem. Ja ir vieglā valoda, tad iespējams, varētu arī izveidot izglītības programmas dažādās profesijās, izmantojot vieglo valodu, palielinātus burtus utt.

Atbild Labklājības ministrija: SIVA kā Labklājības ministrijas pakļautības iestādei ir noteiktas funkcijas. SIVA darbības mērķis ir īstenot valsts politiku cilvēku ar invaliditāti un cilvēku ar funkcionēšanas ierobežojumiem sociālās integrācijas jomā un īstenot profesionālās pamatizglītības, profesionālās vidējās izglītības, pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības (koledžas izglītība), profesionālās tālākizglītības un profesionālās pilnveides programmas. Šīs ir valstī noteiktās formālās izglītības pakāpes, kuras cilvēkam darbības vecumā iespējams apgūt SIVA Jūrmalas profesionālajā vidusskolā (turpmāk - JPV) arī tad, kad speciālās vai vispārējās izglītības iestādes durvis jau aizvērtas. Apgūstot JPV izglītības programmā noteikto prasību standartu, tiek iegūts attiecīgs valsts atzīts diploms vai kvalifikācijas apliecība.

Lai apgūtu izglītības programmā noteiktās prasības, SIVA mācību laikā veic virkni atbalsta pasākumu - nodrošina sociāli psiholoģiskās adaptācijas periodu cilvēkiem ar invaliditāti, sniedz profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu saņēmējiem psiholoģisko atbalstu, organizē mācību prakses vietas, sadarbībā ar darba devējiem izstrādā profesionālās studiju programmas un organizē to īstenošanu atbilstoši profesiju standartiem, valsts profesionālās izglītības standartiem u.c.. SIVA arvien meklē jaunus risinājumus, lai cilvēkiem ar invaliditāti mācību programmās ieviestu vēl papildus risinājumus un atbalstu veiksmīgākai programmu apguvei.

Pētījuma, kas veikts ESF projekta "Personu ar invaliditāti vai garīga rakstura traucējumiem integrācija nodarbinātībā un sabiedrībā" ietvaros, mērķi bija noteikt darba tirgus pieprasījumam atbilstošas profesijas cilvēkiem ar smagu invaliditāti (I un II invaliditātes grupa) un prasmes cilvēkiem, kuriem ir garīga rakstura

traucējumi (turpmāk – ar GRT) Pētījuma rezultātā tika identificētas profesijas, kuras darba devējs būtu gatavs deleģēt cilvēkiem ar smagu invaliditāti un cilvēkiem ar GRT, kā arī prasmes, kādas ir nepieciešamas darba tirgū. Pie profesijām, kuras darba devējs būtu gatavs deleģēt cilvēkiem ar invaliditāti, visbiežāk tika minēts datu ievades operators, palīgstrādnieks, sētnieks, grāmatveža palīgs, lietvedis – uzskaitvedis un datorsistēmu tehniķis, savukārt pie prasmēm, kas būtu nepieciešamas cilvēka ar GRT integrācijai nodarbinātībā – preču izvietošana tirdzniecības zālē, preču komplektēšana, ratiņu stumšana lielveikalā, kafijas sagatavošana, dārzenu mizošana, preču kraušana noliktavā, preču marķēšana, etiķešu līmēšana, trauku mazgāšana, veļas gludināšana, locīšana un šķirošana, dokumentu kopēšana, dežurēšana, šūšana, koka apstrāde, adīšana, sveču liešana, klūdziņu pīšana, iesaiņošana, garderobista pienākumu veikšana, kā arī dažādi uzkopšanas darbi.

Balstoties uz pētījuma rezultātiem, ir izstrādātas un licenzētas 5 jaunas darba tirgus pieprasījumam atbilstošas profesionālās rehabilitācijas tālākizglītības programmas cilvēkiem ar smagu invaliditāti (I un II invaliditātes grupa), un ir uzsākta šo programmu īstenošana. Programmās ir integrēti ne tikai profesionālie mācību priekšmeti, bet palielināts praktisko nodarbību klāsts un kvalifikācijas prakses ilgums, vienlaikus samazināta mācību intensitāte, t.i., ilgāku laiku veltot programmas apgūšanai pielāgotā vidē ar maksimāli nodrošinātu individuālu pieeju, vienlaikus saglabājot programmas standartu, kas optimāli nodrošina cilvēkiem ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas darba tirgū. Cilvēku ar GRT iekļaušanās darba tirgū veicināšanai, ESF projekta ietvaros ir izstrādātas 35 darba tirgus vajadzībām atbilstošas neformālās izglītības prasmju apmācības programmas. Šo programmu apgūvē tiks nodrošināta apmācība pielāgotā vidē ar maksimāli nodrošinātu individuālu pieeju, grupā līdz 2 izglītojamiem.

Pirms izglītības ieguves un/vai prasmju apguves profesionālās rehabilitācijas ietvaros SIVA tiek veikta katra cilvēka profesionālās piemērotības noteikšana. Tās laikā SIVA speciālistu komanda novērtē cilvēku ar invaliditāti profesionālo piemērotību, ņemot vērā viņu intereses, spējas, iepriekš iegūto izglītību un veselības stāvokli, akcentējot/uzsverot cilvēka spējas, nevis ierobežojumus tādējādi piemeklējot piemērotāko un atbilstošāko izglītības programmu. Profesionālās piemērotības noteikšanas laikā uzdevumi, testi un aptaujas ir individualizēti, kas ļauj apzināt katra cilvēka iespējas un vajadzības, un prognozēt iekļaušanos darba tirgū un nodarbinātībā tajā jomā, kura ir izvēlēta un rekomendēta.

11. Vai ir iespējams palielināt iespējamo profesiju sarakstu, kuras varētu apgūt SIVA, dažādu kursu veidā? Cilvēkiem ar redzes grūtībām tie varētu būt masāžas prasmju mācīšana, pārdošanas prasmes. Citiem cilvēkiem ar invaliditāti, kam ir kādi kustību un citi traucējumi, varētu būt iespējams mācīties sociālā darba organizēšanu, psiholoģiju, muzeja zāļu, izstāžu zāļu pārziņu un citas prasmes, kur izsniedz sertifikātu.

Atbild Labklājības ministrija: ESF projekta "Personu ar invaliditāti vai garīga rakstura traucējumiem integrācija nodarbinātībā un sabiedrībā" ietvaros ir izstrādātas 35 neformālās izglītības prasmju apmācību programmas cilvēkiem ar GRT, Prasmju apmācību programmu īstenošanu paredzēts uzsākt 2018. gadā, detalizētāku informāciju skatīt <http://siva.gov.lv/esf-2014-2020-esfGRT.html> Pēc programmu aprobācijas ir paredzēts tās pakāpeniski integrēt SIVA Jūrmalas profesionālās vidusskolas (turpmāk - JPV) mācību klāstā, piedāvājot apgūt prasmes jau plašākam personu lokam. Dažas prasmes, ko apgūs ESF projekta ietvaros un vēlāk SIVA JPV, ir saistāmas arī ar jautājumā minētajām prasmēm, piem., telpu uzraudzīšana, telpu uzkopšana, dokumentu arhivēšana, vienkāršās prasmes klientu apkalpošanā, kā arī – prasmes, kas pielietojamas dārzkopībā, ēdināšanā u.c. jomās. Pabeidzot šīs prasmju apmācību programmas, tiks izsniegta SIVA JVP apliecība par apgūtajām prasmēm.

12. Daudzi cilvēki ar invaliditāti neiesaistās NVA piedāvātajos pasākumos, jo to rezultātā nav iespējams iegūt darbu. Piemēram, cilvēkiem ar redzes grūtībām NVA nepiedāvā darbu. Kādas ir iespējas rast risinājumu?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA): NVA saviem klientiem piedāvā dažādus aktīvos nodarbinātības, apmācību un atbalsta pasākumus. Personām ar invaliditāti paredzētie pasākumi ir veicinājuši bezdarbnieku ar invaliditāti iekļaušanos sabiedrībā un darba tirgū, ļaujot izprast darba tirgus prasības un sekmējot iekārtošanos pastāvīgā darbā. ESF projekta „Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” Nr.9.1.1.1/15/I/001 un ESF projekta „Jauniešu garantijas” Nr.7.2.1.1/15/I/001 ietvaros līdz 2017. gada novembrim izveidotas 1 056 darba vietas personām ar invaliditāti.

Arī personas ar redzes traucējumiem tika nodarbinātas subsidētajās darba vietās tādās profesijās kā projekta vadītājs, sabiedrisko attiecību speciālists, sociālais rehabilitētājs, klientu apkalpošanas speciālists, tirdzniecības veicinātājs, grāmatveža palīgs, arhīva pārzinis, mehanizētās slaukšanas operators, ēkas un teritorijas dežurants, virtuves darbinieks, suņu un kaķu kopējs, palīgstrādnieks u.c.

2017. gada 11 mēnešos NVA organizētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos uzsākušas 17 488 personas ar invaliditāti¹, darbā ir iekārtojušās 3 283 personas ar invaliditāti, no kurām 1 390 jeb 42,3% iekārtojās darbā pēc dalības kādā no

¹ Jāņem vērā, ka viena persona noteiktajā laika posmā var uzsākt vairākas dažāda veida aktivitātes.

NVA organizētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem (izņemot konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu informatīvās dienas).

Pēc laika periodā no 2016. gada 1. jūnija līdz 2017. gada 31. maijam dalību aktīvajos nodarbinātības pasākumos pabeigušajām personām ar invaliditāti, pirmo 6 mēnešu laikā (līdz 31.08.2017) pēc dalības pabeigšanas darbā iekārtojās:

- Praktiskā apmācība pie darba devēja – 75% (darbā iekārtojās 3 bezdarbnieki);
- Pirmā darba pieredze jaunietim – 88,9% (darbā iekārtojās 8 bezdarbnieki);
- Pasākumi noteiktām personu grupām – 82,4% (darbā iekārtojās 230 bezdarbnieki).

13. Daudzi cilvēki ar invaliditāti vēlas strādāt, bet nevar to darīt astoņas stundas, savukārt darba devējs nav ieinteresēts, ja darbinieks strādā mazāk. Kā ir iespējams rast risinājumu šādā situācijā?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Darba tirgū arvien populārāks kļūst elastīgs vai nestandarta darba laiks. Nereti, savstarpēji vienojoties darbiniekam un darba devējam, tiek atrasts abas puses apmierinošs risinājums.

Darba ņēmējam, tai skaitā personām ar invaliditāti, ir iespēja strādāt nepilnas slodzes darba laiku, kā arī vienojoties ar darba devēju par pielāgoto darba laiku, piemēram, atbilstošām atpūtas pauzēm darba dienas garumā, vai vienojoties par veicamā darba apjomu noteiktā laika periodā, kā arī par iespēju strādāt attālināti.

Lai veicinātu darba devēju izpratni par personu ar invaliditāti nodarbinātības iespējām, NVA sadarbībā ar LCĪVSO "SUSTENTO" organizēja izglītojošus seminārus darba devējiem, kā arī ir publicējusi NVA mājaslapā katalogu darba devējiem "Piemērota darba vide personām ar invaliditāti".

14. Vai un kā NVA pārliecinās par vides pieejamības nodrošināšanu NVA organizētajosursos? Vēl nesen Rīgā nebija nevienas vietas, kurā būtu nodrošināta vides pieejamība.

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: NVA apmācības pasākumus īsteno sadarbībā ar apmācību pasākumu īstenošanai – izglītības iestādēm. Piesakoties apmācību pasākumu īstenošanai, izglītības iestādes apliecina, ka apmācību pakalpojumi tiks sniegti atbilstoši apmācību īstenošanas nosacījumiem, kuros noteikta prasība nodrošināt atbilstošus vides, materiāltehniskās bāzes, izdales materiālu un darba rīku pielāgojumus, t.sk. ērtu piekļūšanu apmācības vietai, kā arī nepieciešamības gadījumā, pamatojoties uz NVA finansēta ergoterapeita atzinumu, veikt mācību vietas pielāgojumus, ja apmācībā tiek iesaistīta persona ar invaliditāti. Tāpat, ja apmācībā tiek iesaistīta persona ar dzirdes invaliditāti,

izglītības iestādei jānodrošina iespēja NVA finansētam surdotulkam apmācības laikā sniegt surdotulka pakalpojumus.

Lai iegūtu pilnīgu informāciju par apmācību īstenošanas vietu vides pieejamību personām ar īpašām vajadzībām un visas izglītības iestādes iesniegtu informāciju par pielāgojumiem, turpmāk, kārtējo izsludinājumu ietvaros piesakoties apmācību īstenošanai, izglītības iestādes informāciju par apmācību pieejamību personām ar īpašām vajadzībām iesniegs kopā ar piedāvājumu. NVA šo informāciju publicēs savā mājaslapā izglītības piedāvājumu sarakstos.

15. Ierosinājums ieviest papildus bezdarbnieka statusam arī statusu cilvēks ar kustību traucējumiem, vienlaikus nosakot darba devēja pienākumu, nodrošināt pieejamību darba vietā (rampas, labierīcības, stāvvietas automašīnām).

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Iesaistoties NVA īstenotajos nodarbinātības un apmācības pasākumos, visām personām ar invaliditāti ir pieejams ergoterapeita pakalpojums. Ergoterapeits veic darba vai mācību vietas apsekošanu, novērtē personas ar invaliditāti spēju veikt darba pienākumus, ikdienas nodarbes, sazināšanās prasmes, iegūst informāciju par darbavietas apstākļiem, kā arī sagatavo atzinumu. 2017. gadā NVA ir nodrošinājusi 452 ergoterapeita pakalpojumus pasākumos iesaistītajām personām ar invaliditāti.

Pamatojoties uz ergoterapeita sniegto atzinumu, NVA nodrošina personas ar invaliditāti darba vai mācību vietas pielāgošanu, sedzot darba devēja vai izglītības iestādes izlietos līdzekļus pielāgojumu veikšanai, ja tādi nepieciešami. Vienreizēja dotācija iekārtu un aprīkojuma iegādes, kā arī tehnisko palīglīdzekļu izgatavošanas un iegādes izmaksām, lai pielāgotu darba vai mācību vietas bezdarbniekiem ar invaliditāti, ne vairāk kā 711 EUR vienas darba vai mācību vietas pielāgošanai. 2017. gadā pielāgojumi veikti 178 darba un mācību vietās.

16. Profesionālās piemērotības noteikšana notiek tikai valsts valodā. Ko būtu iespējams darīt, lai uzlabotu cilvēku ar invaliditāti valsts valodas zināšanas? Valsts valodas nezināšana ir viens no kavējošiem faktoriem, lai noteiktu profesionālo piemērotību.

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: NVA sadarbībā ar Sociālās integrācijas valsts aģentūru īsteno atbalsta pasākumu "Profesionālās piemērotības noteikšana", kura mērķis ir nodrošināt profesionālās piemērotības noteikšanu ilgstošajiem bezdarbniekiem, sniedzot ieteikumus par bezdarbniekam piemērotu darbu, kā arī ar to saistītajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem. Profesionālās piemērotības noteikšana tiek nodrošināta tikai valsts valodā.

NVA nodrošina vairākus pasākumus klientu valsts valodas zināšanu uzlabošanai: dalībai valsts valodas programmu apguvē dažādiem zināšanu līmeņiem var pieteikties bezdarbnieki un darba meklētāji, kuru prasmes neatbilst mainīgajām darba tirgus prasībām vai šīs prasmes ir nepietiekamas, un šī

iemesla dēļ ir grūti atrast darbu; konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu ietvaros ir pieejami kursi "Valsts valodas prasmju attīstīšana" un "Psiholoģiskās barjeras noņemšana cittautiešiem apgūstot valsts valodu".

17. Kādus pasākumus plāno darīt NVA, lai popularizētu projektu "Cilvēku ar invaliditāti nodarbinātība", īpaši norādot informāciju par subsidētajām darbavietām un atklājot atlases kritērijus?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Organizējot katru jaunu pasākumu īstenotāju izvēli, NVA nodrošina informācijas publicēšanu NVA mājaslapā.

NVA sadarbībā ar darba devējiem veido subsidētās darba vietas bezdarbniekiem ar invaliditāti ESF projekta „Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem” Nr.9.1.1.1/15/I/001 un ESF projekta “Jauniešu garantijas” Nr.7.2.1.1/15/I/001 ietvaros.

Pieteikties subsidēto darba vietu izveidei bezdarbniekiem ar invaliditāti var komersanti (izņemot ārstniecības iestādes, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50%, kā arī izglītības iestādes, kuru pamatuzdevums ir izglītības programmu īstenošana) pašnodarbinātas personas, biedrības vai nodibinājumi (izņemot politiskās partijas) un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības iesniedzot pieteikumu NVA filiālē.

Pretendentu iesniegtos pieteikumus izvērtē NVA filiāļu aktīvo nodarbinātības pasākumu īstenotāju izvēles komisija. Lēmumu par subsidētās darba vietas piešķiršanu konkrētam pretendentam NVA nepieņem vienpersoniski, atbilstošajās komisijās ir dažādu organizāciju pārstāvji: vietējie darba devēji, pašvaldību un citu valsts iestāžu pārstāvji. Komisijas darbojas ikvienā NVA filiālē visā Latvijas valsts teritorijā. Pretendentu izvēlē tiek piemērotas Publisko iepirkumu likumā noteiktās prasības, piem., nodokļu parādu neesamība komersantam, pašnodarbinātai personai, biedrībai vai nodibinājumam. Atlases kritēriji un komisijas nolikums ir publicēti NVA mājaslapā.

18. E. Simsone, stājoties NVA direktora amatā, izteicās, ka pirmais darba uzdevums un prioritāte būs cilvēki ar invaliditāti. Kas līdz šai dienai ir izdarīts?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Kopš 2016. gada 20. decembra, Evitas Simsones iecelšanas NVA direktores amatā, NVA ir organizējusi vairākus pasākumus, kas veicina personu ar invaliditāti nodarbinātību:

- NVA filiālēs darba devējiem, kas nodarbina personas ar invaliditāti, tiek organizētas konsultācijas par personu ar invaliditāti nodarbināšanu. Mācības tiek īstenotas ar mērķi veicināt izpratni par personu ar invaliditāti vajadzībām, aizspriedumu mazināšanai un sekmīgai personu ar invaliditāti iekļaušanai darba tirgū;

- “Eiropas Darba devēju dienas 2017” ietvaros visos Latvijas reģionos no 2017. gada 30. oktobra līdz 10. novembrim pirmo reizi norisinājās NVA rīkotais pasākums “Atvērto durvju diena personām ar invaliditāti”, kas mazināja stereotipus par personu ar invaliditāti nodarbināšanas iespējām, sekmēja personu ar invaliditāti integrāciju sabiedrībā un darba tirgū, dodot iespēju personām ar invaliditāti klātienē iepazīt darba vidi un darba procesu uzņēmumā, bet darba devējam iespēju atrast vajadzīgo darbinieku. Akcijas norises laikā darba meklētājiem ar invaliditāti tika piedāvātas 192 brīvās darba vietas. Kopumā piedalījās 62 darba devēji, kas 207 darba meklētājiem ar invaliditāti piedāvāja iespēju izmēģināt savas prasmes 53 profesijās. 2017. gada 13. decembrī apkopotā informācija rāda, ka pasākuma rezultātā darba attiecības uzsākušas 9 personas ar invaliditāti.
- 2017. gadā 176 personas ar invaliditāti (97% no pakalpojumu uzsākušo kopskaita) ir izmantojuši profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu;
- NVA tiek organizētas NVA filiāļu darbinieku apmācības darbam ar personām ar invaliditāti.

19. Cilvēkam ir trešās grupas invaliditāte un ienākumi 60 EUR. Cilvēks vēlas strādāt, bet īpatnējās slimības dēļ nevar, jo vienu dienu ir veselības stāvoklis ir labs, citu dienu ir veselības stāvoklis ir slikts. Cilvēkam ir augstākā izglītība. Kāds ir iespējamais risinājums?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Atbilstoši Darba likumam, pastāv vairāki darba laika organizēšanas veidi: normālais darba laiks, normālais saīsinātais darba laiks, nepilns darba laiks, maiņu darbs, summētais darba laiks, kā arī pašnodarbinātām personām ir iespēja patstāvīgi regulēt savu darba laiku un apjomu.

Lai noskaidrotu profesionālās iespējas konkrētajā situācijā, persona ar invaliditāti var vērsties pie karjeras konsultanta ikvienā NVA filiālē, kā arī personām ar invaliditāti un prognozējamu invaliditāti NVA sadarbībā ar Sociālās integrācijas valsts aģentūru īsteno atbalsta pasākumu “Profesionālās piemērotības noteikšana”, kura mērķis ir nodrošināt profesionālās piemērotības noteikšanu ilgstošajiem bezdarbniekiem, sniedzot ieteikumus par personai ar invaliditāti piemērotu darbu un dodot iespēju padziļināti izvērtēt veselības stāvoklim piemērotāko darbu un apstākļus.

20. Vai ir pieejamas/ tiek plānotas mērķtiecīgas, konsekventas apmācības tieši darba devējiem, ne tikai konferencē reizi gadā? Konferencē dzirdētais liecina, ka iespējams, tieši darba devējiem nepieciešams attīstīt izpratni un atbilstošu piedāvājumu jau kvalificētiem un spējīgiem cilvēkiem ar invaliditāti, kas nevēlas pārkvalificēties, jo grib darboties savā interešu un prasmju jomā.

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: NVA sadarbībā ar LCĪVSO "SUSTENTO" 2017. gadā sniegusi 16 grupu konsultācijas kopumā 82 darba devējiem, kas nodarbina vai plāno nodarbināt personas ar invaliditāti,

Lai veicinātu darba devēju informētību un izpratni par personu ar invaliditāti iespējām iekļauties darba tirgū, NVA ir izstrādājusi arī elektronisko katalogu "Piemērota darba vide personām ar invaliditāti", kas interesentiem ir pieejams NVA mājaslapā, sadaļā "Darba devējiem"

<http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=446&mid=578>.

21. Pēc kādiem kritērijiem tiek izvērtēts, kuros NVA pakalpojumos tiks nodrošināts surdotulks? Joprojām visos pakalpojumos surdotulks nav paredzēts. Līdz ar to cilvēki ar dzirdes zudumu saskaras ar problēmām.

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: NVA surdotulka pakalpojumu nodrošina bezdarbniekiem ar invaliditāti, kuri NVA filiālē iesnieguši ārsta izziņu ar norādi par surdotulka pakalpojuma nepieciešamību. Bezdarbniekam ar invaliditāti ir jāinformē savs nodarbinātības aģents par nepieciešamību saņemt surdotulka pakalpojumu, lai tas tiktu nodrošināts.

Lai nodrošinātu surdotulka pakalpojumu pieejamību visā Latvijas teritorijā, starp NVA un Latvijas nedzirdīgo savienību 2017. gada 28. aprīlī ir noslēgts deleģēšanas līgums Nr. 1.1 – 9.1./1. par surdotulka pakalpojumu sniegšanu bezdarbniekiem ar invaliditāti izglītības programmu apguvei un saskarsmes nodrošināšanai ar citām fiziskajām un juridiskajām personām, īstenojot Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 3.panta pirmajā daļā minētos aktīvos nodarbinātības pasākumus un Likuma 3.1 pantā minētos preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus. Līguma darbības termiņš ir līdz 2020. gada 30. aprīlim, līdz ar to surdotulka pakalpojumu pieejamība ir nodrošināta visā Latvijas teritorijā.

22. Vai personām ar ierobežotu rīcībspēju ir tiesības reģistrēties bezdarbniekos, saņemt NVA pakalpojumus, izglītoties, strādāt sabiedriskos darbus?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Tiesības uz bezdarbnieka statusu ir personai, kura:

- nestrādā (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto (t.sk. mikrouzņēmuma darbinieku) saskaņā ar likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu");
- meklē darbu;
- ir darbaspējīga un gatava nekavējoties stāties darba attiecībās;
- ir sasniegusi 15 gadu vecumu;
- nav sasniegusi vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju, vai kurai valsts vecuma pensija nav piešķirta (tai skaitā priekšlaicīgi);
- nav uzņemta pamatizglītības vai vidējās izglītības programmā klātienē;
- neveic komercdarbību, vai tās komercdarbība apturēta saskaņā ar normatīvajiem aktiem;
- neatrodas ieslodzījuma vietā, izņemot brīvības atņemšanas soda izciešanu atklātā cietumā, vai ilgstošas sociālās aprūpes vai sociālās rehabilitācijas institūcijā, kurā pakalpojumus pilnībā finansē no valsts vai pašvaldības budžeta.

Par darbaspējīgu Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma izpratnē uzskatāma arī persona, kurai ir noteikta invaliditāte, izņemot gadījumus, kad Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija ir noteikusi 100 procentu darbaspēju zaudējumu.

NVA sniegto pakalpojumu saņemšanas iespēju var ierobežot personas ierobežotā rīcībspēja. Katrs gadījums ir individuāli vērtējams un nav iespējams sniegt vispārinātu skaidrojumu.

23. Vai personām ar ierobežotu rīcībspēju ir tiesības slēgt darba līgumus?

Atbild Nodarbinātības valsts aģentūra: Katrs gadījums ir individuāli vērtējams un nav iespējams sniegt vispārinātu skaidrojumu. Individuālas konsultācijas darba tiesību jautājumos personai ir iespējas saņemt Valsts darba inspekcijā.